
Historiallinen fiktio

Henna Karppinen-Kummunmäki

Taistelu tuulimyllyjä vastaan?

HISTORIALLINEN ROMAANI
JA MENNEISYYSKUVA

Suomalainen historiallinen romaani elää ja voi hyvin. Tarkoitin tällä käsitteellä kaikkea kaunokirjallisessa muodossa esitettyä historiallista fiktiota, olkoonkin sen viihteellisyyden tai historiallisen faktan aste mikä tahansa. Viime vuosina useita 1200–1500-luvuille sijoittuneita romaaneita julkaisseen Kristiina Vuoren lisäksi vastaavanlaisia myyntimenestyksiä ovat kirjoittaneet muun muassa Milja Kaunisto, Paula Havaste ja Enni Mustonen unohtamatta tietenkään alan grand old ladyja Kaari Utriota, Raija Orasta, Laila Hirvisaarea ja Pirjo Tuomista.

Historiantutkijana tartun näihin kirjoihin usein ristiriitaisin tunnelmin. Lukijana suhtaudun avoimin mielin uusiin lukukokemuksiin. Jokaisen kirjan kohdalla ainakin lupaan itselleni, etten takerru liiaksi yksityiskohtiin ja ryhdy miettimään, mikä kohta on uskottava tai totta. Kunnan tarina on hyvä. Useimmiten juuri huono tarina, puuduttava kerronta ja epäaidot henkilöhahmot ovat syynä siihen, että kirja jää kesken.

Mutta silti pilkunviilaukseen sortuu kerta toisensa jälkeen. Mitä lähempänä kirjan maailma on

omaa tutkimusalueetani eli vanhojen aikojen historiaa sitä vaikeampaa on olla valittamatta mielessään pienistä puutteista yksityiskohdissa. Joskus näistä puutteista nousee suorastaan tuskan hiki. Miten tällaista roskaa on kukaan voinut julkaista? Joistain teoksista nimittäin huokuu täydellinen ymmärtämättömyys menneisyyttä ja niiden ihmisiä kohtaan. Ei henkilöhahmo voi käyttäytyä kuin 2010-luvulla, jos tarina sijoittuu 1400-luvulle!

Historiallinen romaani on epäilemättä erittäin vaikea laji. Kirjoittajan on luotava menneisyyden maailma ilman, että siitä tulee puuduttavaa historian oppituntia. Sillä mikään ei ole niin ärsyttävää kuin se, että kirjoittaja yrittää opettaa lukijaa tai päteä historiatiedoillaan. Samalla tarinan juonen ja sen henkilöiden tulee olla mukaansatempaavia. Joidenkin mielestä se on mahdoton yhdistelmä: on valittava joko hyvä tarina tai historiallinen uskottavuus. Mutta onko se vain henkistä laiskuutta? Kuvittelevatko kirjoittajat, että lukijat eivät pysty samaistumaan tarinan henkilöhahmoihin, jos he käyttäytyvät historiallisesti ”oikein”. Se olisi nimittäin karkeaa lukijoiden aliarviointia. En myöskään voi olla vertaamatta suomalaisten kirjailijoiden tuotantoa kansainvälisiin menestyjiin, kuten Hilary Manteliin, Jan Guillouhon tai Ken Follettiin. Erityisesti Mantel on onnistunut historiallisten faktojen kärsimättä luomaan hengästyttävän upean tarinan, menneisyyden maailman, johon lukija uppoutuu täysin.

Historiantutkijan on helppo unohtaa norsunluutornistaan käsin, millainen merkitys viihteellä

FM **Henna Karppinen-Kummunmäki** on tohtorikouluttavana Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa. Sähköposti: hkarpp@utu.fi.

on tavallisen suomalaisen historiakuvalle. Ikävä tosiasia kuitenkin on, että peruslukija todennäköisemmin tarttuu historialliseen romaaniin kuin yhteenkään aihetta käsittelevään tutkimukseen. Väittäisin, että mielikuvat rakentuvat usein huomaamatta. Ihmiset ryhtyvät pitämään totena viihteen kautta saatuja tulkintoja menneestä. Vai minkä luulette olevan syynä siihen, että käsitys ”pimeästä” keskiajasta elää niin sitkeästi? Ja kiitos *Game of Thronesin* siellä seikkailevat nyt myös oikeat lohikäärmeet. Olettais, että tällaiset mielikuvat syntyvät entistä herkemmin mikäli lukijalla on vain kouluhistoriapohja. Saman ilmiön ovat todenneet myös jotkut yliopiston historian peruskurssien vetäjät. Yliopisto-opinnot ovat olleet opiskelijoille silmiäavaavia. Voisi toki väittää, että viihde on viihdettä. Fiktio ei tarvitse olla totuudenmukaista, ja fiktion kuluttajan tulisi tiedostaa se. Mutta eikö historiallisen fiktion lukijalla ole tietty ”autentikoivuushorisontti” etenkin, jos romaania, tai mitä tahansa viihteen tuotetta, mainostetaan tutkimustiedolla?

Mikä on siis ammattitutkijoiden vastuu populaarin menneisyyskuvan rakentamisessa? Voimmeko me oikeastaan vaikuttaa siihen mitenkään? Yhtäältä emme voi mennä neuvomaan kirjailijoita, miten heidän tulee työtänsä tehdä. Toisaalta voimme olla osana romaanin taustoitustyötä. Kristiina Vuoren tapauksessa konsultti on tarjonnut jo useamman kirjan kohdalla historian tutkija, dosentti Anu Lahtinen. Hän on toiminut kirjojen teknisten yksityiskohtien tarkastajana ja jättänyt juonelliset ratkaisut kirjailijan päätettäväksi.

Tällainen yhteistyö on hyvin tärkeää historiallisen menneisyyskuvan luomisessa. Olisi toivottavaa, että vastaavaa toimintamallia voisi laajentaa. Historiantutkijoilla riittäisi paljon tietoa ja ideoita historiallisten romaanien aiheiksi. Täytyisi vain sinnikkäästi luoda kontakteja, jotta kirjailijat osaisivat ottaa yhteyttä oikeisiin henkilöihin. Vaikka emme voikaan määrätä, mitä romaania

niin lopulta päätyy, voisimme yksinkertaisesti tarjota paremman tarinan kuten kollegani Reima Välimäki ehdotti. Ei mitään faktat ja mutkat suoriksi -versiota, jossa hahmot muka käyttäytyvät jännittävämmiin, koska he käyttäytyvät kuin modernit ihmiset. Jokainen historiantutkija tietää, että todellisesta menneisyydestä löytyy aivan uskomattoman jännittäviä tarinoita, jotka kelpaisivat minkä tahansa romaanin juoneksi. 1700-luvun tutkijana osaisin esimerkiksi tarjota monia tositarinoita, skandaaleja ja juonitteluja, joiden rinnalla nykyisten saippuaoperooiden juonikuviot jäisivät kirkkaasti kakkoseksi.

Haluan esittää kiitokseni aihetta koskevista inspiroivista keskusteluista erityisesti Anu Lahtiselle, Susanna Niiraselle, Elviira Pullille, Kirsi Vainio-Korhoselle, Tiina Miettiselle sekä kollegoilleni kulttuurihistorian oppiaineessa.